

JÄLJETTÖMYYDEN AIKA

Otsikossa ei ole painovirhettä. Tämänkertaisessa lehdessä ei ole erityistä teemaa, mutta sen pääartikkelit luonnehtivat hyvin aikuiskasvatuksen vallitsevia käsityksiä aikuisihmisyydestä. Suomala ja kumppanit kuvaavat ihmiset liiketaloudellisina innovaattoreina, jotka yritysten tavoin ”keskittyvät enemmän tulevaisuuteen kuin menneeseen ja tällöin on sitouduttu luopumaan vanhoista uskomuksista, teorioista ja toimintatavoista.” Innovaattorit eivät opi tietääkseen, vaan luodakseen uusia ja merkittäviä tuotteita, joiden uutuuden ja merkittävyyden todistavat markkinat. Vehviläisen ja Lindforsin esittelemä aikuinen taas kehittyy minäänsä diagnosoivana reflektioijana. Kehityksen todentaminen edellyttää itsereflektion vakuuttamista asiantuntija-auttajille. Innovaatiotalouden ja terapeutin kulttuurin markkinoilla kasvattajilla ja kouluttajilla riittää siis kysyntää.

Aikuiskasvatuksen valtavirrassa yhteisöllisyyden ja reflektioivan minän rakentaminen kulkevat käsi kädessä. Yhtäältä on opittava yhteistoiminnallisesti tiimeissä tai käytänne- ja oppimisyhteisöissä, toisaalta tavoiteltava sosiaalisia kompetensseja ja edistettävä sosiaalisen pääoman muodostumista, työstettävä elämäkertansa ja etsittävä piilevää minäänsä, tietoaan ja taitoaan. Yksilöllisyys on arvokasta ja yhteisöllisyys välttämätöntä, mutta mitä niillä oikein tarkoitetaan? Edellyttääkö innovaatiotalouden perusyksikkönä toimivan ihmisen universaali käytettävyys häneltä itse asiassa enimmäkseen epäyksilöllisyyttä?

Anja Heikkinen

Päivi Niiranen-Linkama toteaa hiljan julkaistussa väitöskirjassaan Sosiaalisen transformaatio sosiaalialan asiantuntijuuden diskurssissa, että osallistamisesta on ammatillisessa koulutuksessa tulossa itse-tarkoitus, joka ei enää edellytä perustelukseen sisältöä eikä kontekstia. Sosiaalipedagogisen, ohjauksellisen ja osallistavan pedagogiikan ideaalina on ihminen, joka on elinikäisesti vastuussa kompetenssistaan olla mukana oppivissa yhteiskunnissa ja organisaatioissa sekä turbulentiasti muuttuvissa talouksissa. Brittilä sosiologi Frank Furedi on useissa julkaisuissaan osoittanut, kuinka ohjaustoiminta (counselling, guidance) on osoittautunut erittäin menestyksekkääksi ja tehokkaaksi ihmisten ’voimaannuttajaksi’. Terapeuttisovivassa kulttuurissa se muistuttaa ihmisiä minän alituisesta haavoituvuudesta ja emotionaalista vajavuudesta sekä elämän riskialttiudesta. Ihmisten ei sallita kokea elämässään yhtään siirtymää tai pettymystä ilman terapeutin reflektion asiantuntijoiden väliintuloa. Olosuhteiden ja asianteilojen reflektion ja muuttamisen sijasta yksikölliset ja monikölliset toimijat kiistävät yksilöllisen ja kollektiivisen kykynsä vaikuttaa niihin. Jotta EU-Suomen ikääntyvät mallikansalaiset voisivat kilpailla puolalaisten sähköasentajien, intialaisten ohjelmoijien tai thaimaalaisten mustikanpoimijoiden

kanssa globaaleilla osaamismarkkinoilla, heidät on terapoitava ylläpitämään innovatiivinen potenssinsa. Jäljet ylikansallisen verkostotalouden osaamisraaka-aineeksi muuntumisen kokemuksista siivotaan tieteen ja tutkimuksen oikeuttamissa puhdistusohjelmissa.

Theodor Adorno tulkitsi toisen maailmansodan jälkeen inhimillisen autonomian yksilölliseksi oikeudeksi, vastuuksi ja kyvyksi olla osallistumatta, tehdä toisin ja kieltäytyä pelkästä käytettävänä olemisestä. Demokratiassa ihmisen ei tarvitse olla kuka ja mitä tahansa, kehenkään ja mihinkään sitoutumaton, kenenkään ja minkään hyvästä ja pahasta piittaamaton. Adorno oli taipuvainen epäilemään, että ihmisten heteronomisuus, toisista riippuvuus, johtaa autoritaarisiin ihmissuhteisiin ja totalitaarisiin yhteiskuntarakenteisiin. Perustava edellytys demokratian ja autonomian jatkuvuudelle oli hänen mukaansa muistaminen. Niin post- ja myöhäismodernin valtavirtapuhe riskiyhteiskunnasta ja kiinnikkeettömästä paimentolaissubjektiudesta kuin terrorismin vastaisen ”maailmansodan” eteneminen lienevät osaltaan oikeuttaneet terapeutisoivan kulttuurin kehkeytymisen ja Adornon varoitusten unohtumisen. Autonomiaa ja heteronomiaa ei kuitenkaan tarvitse pitää toisiaan poissulkevinä ilmiöinä: ihmisten yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden voi tulkita myös konkreettis-historiallisiksi, vastavuoroiseksi muodostelmaksi. Pitäisikö aikuiskasvatuksen toimijoiden ja tutkijoiden huolestua, jos ihmisten luovuuden ja haavoittuvuuden käsittely ohjautuu innovaatio- ja ohjauspedagogisten asiantuntijoiden monopoliksi? Eikö aikuiskasvatuksen eettinen ja poliittinen erityisyys ole sen sekaantumisessa prosesseihin, joissa ihmiset yhtäältä alistuvat väistämättömäksi väitetyin taloudellis-teknisen globalisaation käyttövoimaksi ja toisaalta huolehtivat autonomian ja demokratian yksilöllisestä ja yhteisöllisestä jatkuvuudesta? Aikuiskasvatus voi vastustaa jäljettömyyden politiikkaa ja edistää talouden ja tekniikan muutosta autonomian ja demokratian edellyttämään suuntaan tukemalla yksilöllistä ja yhteisöllistä muistamista.

Anja Heikkinen